

แนวทางการพัฒนาการดำเนินงาน

โครงการเสริมสร้างเครือข่ายติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำลุ่มน้ำตาปี

แบบบูรณาการ

โดย วลัยพร จิวสุวรรณ
นักวิชาการสิ่งแวดล้อม ชำนาญการ

สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 14 สุราษฎร์ธานี มีภารกิจในการเฝ้าระวังติดตามและตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการติดตามตรวจสอบคุณภาพลุ่มน้ำตาปี แต่ก็มีข้อจำกัดว่าไม่สามารถดำเนินการได้ครอบคลุมทั้งพื้นที่ ดังนั้นการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรในท้องถิ่น ในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โดยการให้ประชาชนและองค์กรในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังติดตาม ตรวจสอบคุณภาพน้ำร่วมกัน จะเป็นการสนับสนุนให้ท้องถิ่นสามารถแก้ไขปัญหามลพิษทางน้ำในพื้นที่ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ตลอดจนสามารถใช้เป็นข้อมูลในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในท้องถิ่นได้โดยตรง อันจะนำไปสู่การวางแผน ป้องกันปัญหามลพิษทางน้ำของชุมชน และเป็นการสร้างศักยภาพของชุมชนในการเฝ้าระวัง รักษา และฟื้นฟูคุณภาพน้ำ

จากการดำเนินงานโครงการที่ผ่านมาจะมุ่งเน้นจำนวนเครือข่าย และพบว่าในบางพื้นที่ไม่มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การดำเนินงานโครงการมีประสิทธิภาพมากขึ้น และขยายโครงการฯ ให้กว้างขวาง และสร้างการมีส่วนร่วมของทั้งภาครัฐ และภาคประชาชนมากขึ้น อีกทั้งสามารถสร้างความยั่งยืนในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำและสิ่งแวดล้อม จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงกลยุทธ์การดำเนินงานของโครงการ เนื่องจากการดำเนินงานที่ผ่านมาเน้นการสร้างเครือข่ายให้เกิดขึ้นก่อน ทำให้กลยุทธ์ที่ใช้เน้นหนักไปในด้านการติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำเป็นหลัก โดยขอเสนอแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโครงการเสริมสร้างเครือข่ายเฝ้าระวังและติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำลุ่มน้ำตาปีแบบบูรณาการขึ้น เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนหรือกิจกรรมในการดำเนินงานโครงการ ให้เกิดความยั่งยืนของโครงการ โดยการปรับกลยุทธ์ต่าง ๆ ที่สามารถนำมาปรับใช้กับการดำเนินงานโครงการให้มีการดำเนินงานแบบบูรณาการมากขึ้น อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน

ซึ่งประกอบด้วย กลยุทธ์ต่าง ๆ ดังนี้ (Waterwatch Victoria, 2002 และสำนักวิจัย พัฒนา และ อุทกวิทยา, 2551)

1. กลยุทธ์การติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำ สร้างเครือข่ายในชุมชนให้มีการติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำแหล่งน้ำ เพื่อเก็บข้อมูลคุณภาพน้ำที่ถูกต้อง เป็นที่ยอมรับ และนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่

- สร้างเครือข่ายเพื่อดำเนินกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม และเฝ้าระวังติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำ
- จัดประชุมสร้างเครือข่ายฯ แบบมีส่วนร่วม โดยการให้ความรู้ ข้อมูลทางด้านวิชาการ ในเรื่องการจัดการขยะมูลฝอย การจัดการน้ำเสีย และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งหารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการขยะมูลฝอย การจัดการน้ำเสีย และการตรวจติดตามคุณภาพน้ำที่เหมาะสม
- พัฒนาและขยายเครือข่ายการจัดการข้อมูลในพื้นที่และสนับสนุนข้อมูลให้กับเครือข่ายอื่นๆ ในพื้นที่
- สนับสนุนข้อมูล โดยคำนึงถึงวิถีและเครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพน้ำ เพื่อให้มั่นใจว่าได้ใช้วิธีที่ถูกต้องเฉพาะเจาะจง และได้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ
- การรายงานผลการตรวจวัดคุณภาพน้ำ เพื่อประเมินคุณภาพน้ำ
- อบรมทางด้านเทคนิคต่างๆ เพื่อสนับสนุนให้มีการตรวจสอบคุณภาพน้ำและมีการเก็บข้อมูลที่ถูกต้อง
- สนับสนุนให้ชุมชนได้มีการนำเสนอข้อมูล และข่าวสารต่าง ๆ

2. กลยุทธ์การสร้างจิตสำนึก เสริมสร้างจิตสำนึกและความเข้าใจของชุมชนเกี่ยวกับแหล่งน้ำ และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและแหล่งน้ำ

- ประสานและสนับสนุนให้เกิดการกระจายกลยุทธ์ และสร้างความเข้าใจให้กับชุมชนในพื้นที่

- สร้างความเข้าใจในการดำเนินกิจกรรมและประโยชน์ที่ชุมชนได้รับ

- ให้ข้อมูลแก่สมาชิกในชุมชน เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ในการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ

- ส่งเสริมให้มีการนำการเฝ้าระวังคุณภาพน้ำไปใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาองค์ความรู้ เพิ่มทักษะความชำนาญให้กับเครือข่ายในชุมชน

- ส่งเสริมให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชน

- ส่งเสริมและพัฒนาให้มีศูนย์รวมความรู้เกี่ยวกับแหล่งน้ำหรือลุ่มน้ำ ในรูปของสื่อประชาสัมพันธ์ การเรียนการสอน และการฝึกอบรมเคลื่อนที่

- ประสานให้เกิดการร่วมมือในการดูแลรักษาแหล่งน้ำ

- รณรงค์ให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญและอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในชุมชน

3. กลยุทธ์การมีส่วนร่วม สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน รับฟังความคิดเห็นและการตัดสินใจร่วมกันในการจัดการแหล่งน้ำ

- เปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการแหล่งน้ำของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- ช่วยเหลือ สนับสนุน ให้ชุมชนได้แสดงความสามารถ โดยการสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของแหล่งน้ำ สนับสนุนเครือข่ายในพื้นที่ในด้านต่างๆ และกระตุ้นให้ชุมชนปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง

- ประสานแผนการดำเนินงาน และประชาสัมพันธ์ไปสู่ผู้บริหารในท้องถิ่น เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผน

- ส่งเสริมแนวคิด หรือกรณีศึกษาต่าง ๆ ที่ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการดูแล พื้นฟูแหล่งน้ำ

- พัฒนาเครือข่ายเฝ้าระวังแหล่งน้ำในพื้นที่ รวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์

- ผนวกกิจกรรมการจัดการน้ำ / การอนุรักษ์ร่วมกับประเพณีวันสำคัญต่างๆ

4. กลยุทธ์การสร้างพันธมิตร สร้างและรักษาความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานที่จัดการลุ่มน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ

- บรรณาการภารกิจขององค์กรที่ทำหน้าที่จัดการลุ่มน้ำ หน่วยงานที่ทำหน้าที่ด้านการอนุรักษ์แหล่งน้ำ และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

- บรรณาการเครื่องมือต่าง ๆ เข้ามาใช้ในการจัดการแหล่งน้ำในพื้นที่ เพื่อให้แหล่งน้ำมีคุณภาพดีขึ้น

- เพิ่มศักยภาพการติดต่อสื่อสาร การบรรณาการ การประสานงาน การใช้ทรัพยากรร่วมกัน และความร่วมมือกับโครงการอื่น ๆ ที่จะสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน

- สร้างความร่วมมือที่เข้มแข็ง มั่นคง โดยการสนับสนุนของหน่วยงานระดับพื้นที่ ระดับท้องถิ่น ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับประเทศ เพื่อกำหนดโครงสร้างและจัดหาทรัพยากรต่าง ๆ สนับสนุนการดำเนินงานของเครือข่ายในพื้นที่

- ประสานความร่วมมือกับผู้นำชุมชนและโรงเรียน

5. กลยุทธ์การสร้างกระบวนการเรียนรู้ สร้างโอกาสการเรียนรู้ของชุมชนและนักเรียนในการดูแลรักษาแหล่งน้ำ โดยบูรณาการสิ่งแวดล้อมศึกษาเข้าในหลักสูตรการศึกษา และกลุ่มสาระเรียนรู้หรืออย่างเป็นระบบที่ต่อเนื่อง

- จัดให้มีกิจกรรมพัฒนาทักษะของนักเรียน และเชื่อมโยงกิจกรรมการตรวจสอบคุณภาพน้ำเข้าสู่หลักสูตรการเรียน โดยฝึกฝนทักษะการคิดวิเคราะห์ และสามารถแก้ไขปัญหาเบื้องต้นได้

- พัฒนา ปรับปรุง เครื่องมือการเรียนรู้ให้เหมาะสม

- กระตุ้นทัศนคติทางบวกของนักเรียนในเรื่องการดูแลรักษาแหล่งน้ำ โดยการสร้างกิจกรรมที่สนุกสนาน และสร้างประสบการณ์ใหม่ ๆ ในการเรียนรู้

เอกสารอ้างอิง

- สำนักวิจัย พัฒนา และอภวิทย์ฯ และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, 2551. การเสริมสร้างและพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและป่าต้นน้ำ กรณีศึกษาพื้นที่ลุ่มน้ำมูล. กรมทรัพยากรน้ำ.

- Waterwatch Victoria, 2002. Waterwatch Victoria Strategic Plan (2000-2002). <http://www.vic.waterwatch.org.au/file/inform/StrategicPlan1.pdf>

